

ORDU ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında
MAHREMİYET ALGILARI
SEMPOZYUMU

27-29 MART 2015

I

Editörler

Yavuz Ünal
Yusuf Bahri Gündoğdu
Şevket Pekdemir
Hasan Atsız

Samsun 2016

DOĞALLIK, YASALLIK ve YASAKLILIK BAĞLAMINDA BİR (AHLAKİ) EYLEM ve ORTA ERDEM OLARAK İFFET(LİLİK) KAVRAMSAL ve KURAMSAL BİR ÇÖZÜMLEME

Bayram DALKILIÇ*

Özet

"İffet" kavramı, doğal olarak bir insan davranışı bağlamında ahlaka ilişkin bir kavram olup hikmet, adalet, şecaat erdemleri ile birlikte öne çıkan dört erdemden biridir. İffet, diğer erdemler gibi insan davranışları için gerekli ve geçerli olan bir temel kavramdır. İnsan davranışı için iki uçta bulunan aşırılıkların ortasında yer almaktadır. İki uçta bulunan aşırılıklardan biri ifrat diğeri tefrittir.

Neredeyse bütün insan davranışlarında iffet durumu kendini göstermekte, aranmakta ve bulunmakta iken, genellikle cinsellik konularında aranması ve beklenmesi daha öne çıkan bir durum olmuştur.

İffet, adalet olması ve adaleti içermesi anlamında öne çıkan ve önem kazanan bir kavram ve eylem olarak önemli bir erdem durumuna da yükselmiştir. Bu yüzden ahlakçılardan bazıları iffet kavramını ve erdemini ilk önce ele alınması gereken bir konu olarak öne çıkarmışlardır. Ayrıca cinsellik ve aile ilişkileri konusunda iffet başta gelen bir kavram, eylem, ödev ve erdem olarak öne çıkmıştır. Bu durum iffet kavramını sınırlar gibi görünse de ona özel bir durum kazandırması açısından ayrıca önem atfedilmesini de gerekli kılmıştır. Bu sınırlılığın farkında olarak iffet kavramının ele alınması, ancak cinsellik ve aile ilişkilerinden genel insan davranışlarında da bir erdem olarak önemli olduğu bilincinin insanlara anlatılması ve öğretilmesi de onun, bir ahlak kavramı olarak hakettiği yerin ve konumun, konu olarak kavratılması anlamında ayrıca önemlidir.

İffet kavramının, doğallık, yasallık ve yasaklılık bağlamında insan ilişkileri açısından mahremiyet ve namus kavram ve konularıyla ilişkisinin anlaşılmasında birey, aile ve toplum açısından önemi düşünüldüğünde genel ve kapsayıcı bir kavram olarak "kavramsal ve kuramsal açıdan çözümlemesi"nin yapılması önem arz etmektedir.

Tebliğde, yukarıda belirtilen önem, özellik ve ilgiler çerçevesinde iffet kavramının çözümlemesi yapılmaya çalışılacaktır.

Temel amaç, insanın bir iffet varlığı olarak doğal ve ahlaki eylem durumunun, onda ve ilişkilerinde oluşturacağı yasallık ve yasaklılık durumları çerçevesinde bir eylem ve bunun sonucu bir erdem olarak gerçekleşmesinin mantık bağlamında kavramsal ve kuramsal çözümlemelerini ve tartışmasını yapmak ve birey, aile, toplum ilişkilerinde din, gelenek ve görenek çerçevesinde gereklilik ve yeterlilik oranında konunun anlaşılması için bazı örnekleri sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: iffet, mahremiyet, namus, cinsellik, ahlaki erdem.

* Prof. Dr., N. E. Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

İnsan olmak ve ahlaklı olmak arasında zorunlu bir ilişki her zaman için vardır. İnsan kendisini anlama ve anlamlandırmaya başladığı andan itibaren akıl ve arzu gücü de onun eylemlerinde başat rol alan etmenlerdendir. İşte insan da yapıp ettiği her eylem, söz, davranışlarını değer yargısı içinde anlamlandırma ve değer verme uğraşısı içinde olmuştur. Tarihi süreçte bu uğraşının cevabı insan nedir? Ve insan nasıl mutlu olabilir? sorularının temelini oluşturmuştur.

Düşünce tarihinde felsefi düşünüşün temel konularından bir tanesi olan erdem problemi değişen dünyada hep tartışılmış ve tartışılacaktır. Yaptığımız davranışların ne kadar ahlaki olup olmadığı sorunu önemli bir problemdir. Ayrıca ahlaki davranışlarımızın kaynağı nedir? Bireyin ahlaklı olmasında davranışların rolü nedir? Ahlaki eylem olan iffet değerini anlamlı kılan temel etmen nedir? soruları da cevabı aranan sorulardır.

78 İnsan ilk andan itibaren temel dürtüleri olan yeme, içme ve cinsel ihtiyaçlarını gidermek istemiş ve bu yönde çaba harcamıştır. Ancak insan bu dürtülerini doyuma ulaştırdığı ölçüde doyumsuzluğun da farkına vararak bir ölçü arayışında olmuş, “bu davranışların bir-orta durumu olup olmayacağı” sorusunu da kendine sormuştur. Bu soru, her medeniyet ve kültürde insan olmanın ve onu anlamlandırmanın bir gereği olarak yer almıştır.

Felsefi düşüncenin temellendiği yer olan Yunan düşüncesinde de erdemli olmak nedir? Edem nedir? sorularına cevap aranmıştır. Bu bağlamda da erdemler arasında sayılan bilgelik, ölçülülük, yiğitlik, adalet, iffetlilik, gibi erdemler doğal seyri içinde anlaşılmaya çalışılmıştır. O halde erdem nedir? sorusu ile problemimizin çözümlemesine başlayabiliriz.

Erdem, ahlaki bakımdan her zaman ve sürekli iyi olma eğilimi, iyi ve doğru eylemlerde bulunmaya yatkın olma durumu, insan varlığına en zengin, en gerekli ve dolgun anlamını veren ahlaki niteliklerin toplamı, insan iradesinin gerektiği taktirde büyük özveride bulunmak ve ciddi engelleri aşmak pahasına, ahlaki iyiliği amaçlama, iyilik uğruna hareket etme gücüne erdem denmektedir.¹

Görülebileceği üzere burada da insanı her zaman iyi olma durumunda tutan, bütün ahlaki niteliklerin toplamına erdem denmiştir. Erdem ilkçağ felsefe ve ahlak metinlerinde de bir eşyada bulunan vasıfların asli niteliği olarak dile getirilir. Homeros hızlı koşucunu

¹ Cevizci, Ahmet, Felsefe Sözlüğü, İstanbul, 1999, s. 311

erdeminin ayaklarının sahip olduğu üstün nitelikler, kadının erdeminin ise sadakat olduğun vurgulamıştır.² Erdem kavramının niteliğine bakacak olursak dikkatimizi çeken ilk şeyin erdem kavramında bulunan asli nitelik, durum, potansiyel hal olduğunu söyleyebiliriz. Şu halde erdem kavramsal olarak doğallık kanununun içinde anlaşılmalıdır.

Erdem hakkındaki bu kısa açıklamadan sonra iffet erdeminin doğallık, yasallık ve yasaklık bağlamında ele alıp değerlendirmek daha uygun ve yerinde olacaktır. Bir ahlaki erdem olan iffetlilik erdeminin hikmet, şecaat, adalet erdemleriyle beraber doğal olarak insanda bulunduğunu söylememiz gerekmektedir. İffet erdemi, insanlarda doğal olarak vardır ve birey, insani vasıflarını kaybetmediği zaman bu erdemnin gerekliliği doğal olarak ortaya çıkar. O halde iffet nedir?

Sözlükte “haramdan uzak durmak, helâl ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınmak” anlamında masdar olan iffet, daha çok felsefî mahiyetteki ahlâk kitaplarında ve bunların etkisinde kalan diğer eserlerde insandaki arzu (şehvet) gücünün ılımlı işleyişinden hâsıl olan erdemi ifade etmek üzere kullanılmış ve başta gelen erdemlerden biri kabul edilmiştir. Bu kaynaklardaki iffet tanımlarını “yeme içme ve cinsî arzu konusunda ölçülü olmak, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem” şeklinde özetlemek mümkündür³ Aynı zamanda Kınalızade Ali Efendi iffet erdemine çok geniş bir anlam yükleyerek bu kavramın türleri olarak haya, rıfk (incelik), ahlaklılık (hedy), sabır, kanaat, vakar, vera’ (samimi kulluk), intizam, hürriyet, sehavet (cömertlik) hasletlerini de iffet erdemi içinde değerlendirmiştir.⁴ Görüleceği üzere yapılan iffet tanımlarında yeme, içme ve cinsellikteki ölçülülük, iffet erdemi ile tanımlanmıştır. Ancak dikkat çeken husus zamanla bu erdem daha çok cinsellik ve aile ile ilintili kılmak şeklinde algılanmış olmasıdır. Bu bakış açısı yanlış olmamakla birlikte sınırlandırıcıdır. Kınalızade’nin tanımında olduğu gibi daha geniş bir tanıma ulaşmak da doğal olarak pekala mümkündür ve hatta kavramın ve erdemnin kapsamı gözönüne alındığında gereklidir.

Erdemli davranışın doğal bir erdem olduğu fikri kendisini, insanın kazandığı doğal tecrübi neticelerinde de açığa çıkarmaktadır.

² MacIntyre, Alasdair, Erdem Peşinde, Çev. Muttalip Özcan, İstanbul 2001, s. 188.

³ Çağrıçı, Mustafa, “İffet”, D.İ.A, İstanbul, 2000, c.21, s.506.

⁴ Kınalızade, Ali Efendi, Ahlâk-ı Alâî, İstanbul, ts, s.102-111.

İlkçağ Yunan düşüncesine baktığımız zaman da iffetliliğin insanın edindiği doğal bir orta erdem olduğunu görürüz. İlkçağ düşünürleri tabiatı anlamlandırma düşüncesinden sonra insanın ne olduğu sorununa dikkat çekmeye başladıkları andan itibaren erdem sorunu dikkate değer biçimde öne çıkmaya başlamıştır. Bu sorun, sofistler ve Sokrates'le beraber tartışılmış, önceleri konunun temelinde hazlar alınmış amaç da mutluluk olarak belirlenmiştir.

Sofistler ahlaki erdemler konusunda tam bir göreceliğe ulaşarak, erdemleri de göreceli hale getirmiş ve toplumda ahlaki bir yozlaşmışlığı hâkim kılmak istemişlerdir. Bu durum, eski bir sofistin şu sözlerinde gayet açıktır: *"İnsan hayatından yeme, içme ve cinsel sevgiyi ele alacağım. Bunlar hasta için kötü, fakat bunlarla ticaret yapan için iyi, sonra ölüm, ölenler için kötü, mezar kazıcılar için iyidir. Helenlere göre iyi olan Barbarlara göre kötüdür."*⁵

Sofistler her alanda göreceliği savunmuşlardır. Bu görecelik ise sonuç olarak değerler alanının anlaşılmasında ve yorumlanmasında iki farklı ahlaki ekolün oluşmasına neden olmuştur. Biri sınırsızca hazzın yaşanmasını öneren haz ekolü, diğeri ise hazların insanı değersizleştirdiğini, bu nedenle hazlardan olabildiğince kaçmak gerektiğini savunan kinik ekolü olmuştur. Ancak her iki ekolün uygulamaları da göstermiştir ki savundukları ahlak uygulamaları insan doğasına aykırıdır. Çünkü insan sahip olduğu akıl, nebatî ve hayvânî arzuların da gereksinimlerini gidermek zorundadır. Bu nedenle haz ve arzuların doyurulması da doğaldır.⁶ Yine hazların olanca yoğunlukla yaşandığı Yunan toplumunda özellikle evli yunan kadınlarının erdemlerinden biri olarak onun iffetli olması gösterilmiştir. Bu bağlamda Batı dünyasından başlayarak kutsal ve fahişe kadın sınıflamasının ve farklılığının temelinde iffet erdeminin olduğunu söyleyebilmek mümkün gözükmektedir.⁷

Görülebileceği üzere tecrübi neticelerimiz de göstermiştir ki erdemli ve iffetli olmak ahlaki tecrübelerimizin doğal bir sonucudur. Bunun böyle olduğu daha sonraları ahlaki erdemlerde orta olma durumuna dikkat çeken Aristoteles'in ahlak anlayışında zorunlu olarak ortaya çıkmıştır. Hatta iffetli olmanın orta olma durumu geçerli ahlaki bir değer olgusu olarak kabul edilmiştir. Çünkü ona göre bir erdeme ahlaki diyebilmemiz için onun bilinçli bir eylem

⁵ Kranz Walther, Antik Felsefe (Metinler ve Açıklamalar), Çev. Suat Y. Baydur, İstanbul, 1994, s. 207.

⁶ Geniş bilgi için bkz. Akarsu, Bedia, Mutluluk Ahlakı, İstanbul, 1994.

⁷ Michale, Weithmann, Xanthippe ve Sokrates, Çev. Akın Kanat, İzmir, 2004, s.159.

olması gerekir.⁸ Erdemli olmak bilinçli ve doğal bir harekettir, çünkü uyku da ruhun erdemli veya fena denilmesini sağlayan etkinliğine ara vermesidir.⁹

İnsanların erdemleri kazanmasında ve huy haline getirmesinde tecrübeleri ve o eylemi devamlı yapıp etmelerinin yoğun bir etkisi söz konusudur. Bilinçli tecrübî neticeler önemlidir. Tecrübe eylemlerimize değer katar ve bu yönüyle değerlidir. Aristoteles'in bu konudaki yaklaşımı bize en net sonucu vermektedir: *"Demek ki erdemler ne doğal olarak ne de doğaya aykırı olarak edinilir, onları edinebilecek doğal bir yapımız vardır, alışkanlıklarla da onları geliştiririz. Bunların olanaklarını daha önce taşıyoruz, daha sonra da etkinlikleri gerçekleştiriyoruz... Erdemleri de aynı şekilde etkinlikte bulunarak öğreniriz. Örneğin ev yapı yapı mimar, gitar çala çala gitaracı oluyorlar; bunun gibi adil şeyler yapı yapı adil insan, ölçülü davranış davranış ölçülü, yiğitçe davranış davranış da yiğit insanlar oluruz"*¹⁰

Görüleceği üzere Aristoteles'te de ahlaki eylemlerimiz akıl yetisi üzerine gelişen doğal tecrübelerimize dayalıdır. İffet eyleminin oluşumu da insanda doğal olarak bulunup, tecrübelerimiz üzerine daha da gelişmekte iffet halini almaktadır. Aşırı ve eksiklik kötülüğe, orta olma ise erdeme özgüdür. Erdemler orta olma durumudur. Bir erdemlilik olarak iffetlilik de bir orta olma durumudur.

Aristoteles ahlaki eylemin temeline bilinci yerleştirir. Onun utanma konusunda aşağıda vereceğimiz betimlemesi de açıktır: *"Utandıran bir erdem değildir, ama utanmayı bilen övülür, çünkü bu konularda bir orta olma durumu söz konusudur. Aşırıya kaçıp her şeyden utanan utangaç, eksiklik gösteren ya da hiçbir şeyden utanmayan yüzsüz, ortası da utanmayı bilendir."*¹¹

İffet erdeminin doğallığı hususu, tabiattaki diğer canlılarla bir kıyaslama ve gözlem yapacak olursak da karşımıza çıkar. Tabiattaki cansız nesnelere akli hiçbir özelliğe sahip değildirler. Bitkiler ise canlı olmakla beraber ahlaki olmanın ötesindedirler. Tek vasıfları nebati nefsin gereği büyüme vasfına sahiptirler. Yine tabiatta bulunan hayvanlar ise hayvânî nefisleri gereği yeme, içme ile gelişirler ve büyürler. İnsan ise bu ikisinden de farklı olarak akıl ile hareket eder.

⁸ Aristoteles, Nikomakhos'a Etik, Çev. Saffet Babür, Ankara, 2011, 1099b.

⁹ Aristoteles, a.g.e., 1102b.

¹⁰ Aristoteles, a.g.e., 1103a.

¹¹ Aristoteles, a.g.e., 1108a.

Aklî değerlendirme ve tecrübeleri neticesinde insan, iffet dediğimiz hasletleri yakalar. Mesela çocukluktan büyüklüğe doğru evrilen çocuk, iffet erdeminin gerekliliğini yakalar ve ona göre davranır. Mahremiyet kavramını edinen çocuk bir yeri açılrsa hemen kapatır. Sözlerinde küçükken edindiği kötü sözlerin olumsuzluğunu akıllı ve bilinçli hale geldikten sonra zorlama olmaksızın bırakır. Yine toplumumuzda olan hamam kültüründe küçük erkek çocuklarının iyi ve kötüyü ayırt edecek vafa ulaştıktan sonra anneleri tarafından kadınlara ait hamama götürülmekten geri bırakılması, iffet ve onu algılama arası ilişkide doğal olanı açığa çıkarır. Aslında bu örnekte çocuk, artık kendisi annesiyle kadınlara ait hamama gitmek istemez, artık o, bu eylemin iffet açısından normal olmadığını farkındadır.

İffet erdeminin doğallığı konusunda dikkat çeken bir diğer husus da eylemin sağlam bir insan tarafından meydana getirilmesidir. Vücut ve psikolojisi bozuk insandan sadır olan eylemlerin iffetli veya iffetsiz olarak nitelendirilemeyeceğini pekâlâ söyleyebiliriz. Normalde iffetsizlik olarak nitelendirdiğimiz davranışlar bu kişilerden sâdır olabilir. Bu da yine iffet erdeminin sağlam bir vücut ve akılla doğal olarak ilişkili bulunduğunun açık bir örneği ve göstergesidir. Vücutça sağlam olmayan kişi, erdem bakımından bitki ve hayvan mertebesinde bulunmaktadır.

İffet erdeminin insanlarda doğal olarak bulunması hususuna dinlerin ahlak anlayışları da dikkat çekmiştir. Dini ahlakın insanlardan istediği husus erdemli olmaktır. Bu bağlamda da din, insanlardan iffetli olmalarını talep etmiştir. Kuran-ı Kerim'de Adem kıssasında geçen çıplaklık olayının ardından her ikisinin de kapanmayı istemeleri, iffet-doğallık ilişkisine ve dinin iffete verdiği öneme dikkat çekme hususunda dile getirilebilir.

Erdemler konusunda iffet erdeminin doğallığını betimledikten sonra aynı erdem bir de yasallığı sorunu ortaya çıkar. Yasallık problemi sorunun siyasetle olan ilişkisiyle çok yakın olarak ilişkilidir. Yasallık toplumlarda ortak bir uzlaşma elde etmek, sözleşme yapmak ile alakalı olarak düşünülmesi gereken bir kavramdır. Yasa toplumların toplumsal sözleşmelerine dayalı bir kavram olup, toplumdaki topluma da farklılık gösterebilmektedir. Çünkü doğal olan her yerde aynı olup, her yerde aynı gücü gösterirken ve kanıllara göre değişmezken yasal olan ise değişen, hatta konulduktan sonra da aynı toplumda bile zamana göre değişebilen hukuksal durumun ifadesidir.

İnsanlar toplumsal sözleşmelerle ahlaki erdemlerini de kanuna tabi tutmuş olsalar bile mahremiyetin ölçüsü ve iffetin gerekliliğinin toplumlarda değişmemesi gerekir. Doğal olan ve insan tabiatına uygun olan da budur. Örnek olarak çıplaklık, genellikle her yerde iffetsizlik olarak görülür. Toplum olarak bizim bunu yasaklamamız veya serbest bırakmamız, bu erdemnin niteliğini değiştirmeyecektir. Yine bugün bazı batı toplumlarında görülen eşcinsel ilişkiler ve evlilikler yasallık olarak cezai bir düzlemden çıkarılmış, hukuki düzenlemeler yapılmış olsa bile toplum, bu fiilleri iffetli bir eylem kategorisine sokmayacaktır. Bazı toplumlarda görülen bu uygulamalar, olsa olsa o toplumun bir kısmının yasayapıcılarının yanlış olanı tecrübe etmesinin sonucudur. Kanaatimizce iffet erdemi, doğal bir edem olup, onun, yasal olan kanunlar gibi, zamandan zamana ve toplumdan topluma değişmeyeceği kanaatini taşımaktayız. Toplumun iffetsiz olarak gördüğü bir fiilin kanunla düzenlenmesi, hoş görmesi ve cezai durumun dışına çıkarması, o fiili ahlak bağlamında iffetli davranış kategorisine sokmayacaktır.

Her ne kadar iffet yasallık ilişkisinde bazı toplumlar, iffetin gerektirdiği kuralların yasalarda yer almasının gerekliliğini yerine getirmemiş olsalar bile çoğu kez bundan kaçmamışlardır. İffetin gerekli saydığı şeyleri genellikle çoğu toplum ve devlet, yasal düzenlemeler yaparak kanun haline getirmişlerdir. Dolayısıyla da yasal olarak kabul edilen durum, sonuçta yasaklılık alanı dediğimiz alanı da getirmiştir. Şu halde ahlakî bakımdan bir erdemsizlik olarak iffetsizlik, hem ahlakî hem de yasal olarak yasaklılık durumunu ve sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Yasaklılık iffet ilişkisinde ise biz doğallık-yasallık ilişkisine yeniden dönüş yaparız. Böylelikle iffet-yasaklılık ilişkisi, iffet-yasallık ilişkisinden daha zorunlu ve daha bağlayıcı hale gelebilecektir. İffetin yasallıkla olan ilişkisi, kanuna ve yasalara dayanırken iffetin yasaklılıkla olan ilişkisi, bireyin ahlakî anlamda doğallık gönüllülük ilişkisini gerektirir.

İffetin doğal olarak bir nefesine hâkim olma ve onun gereklerini yerine getirme olduğunu ve aynı zaman da korunması gereken bir yasaklılık alanı olduğunu Kur'an-ı Kerim ve hadislerde de görebiliriz.

İffetle ilgili ayetler, mal mülk, yeme içme konularında ölçülü ve kanaatkâr olma¹² ve cinsel istekler hususunda ölçülü ve edepli davran-

¹² Bakara 2/273; Nisâ 4/6

mayı ifade etmektedir.¹³ Yine bir hadis-i şerifte, “Yâ rabbi! Senden hidayet, takvâ ve iffet diliyorum”¹⁴ şeklinde iffetin önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber’in, “Her kim ağzına ve cinsel arzularına hâkim olacağına dair bana söz verirse ben de onun cennete girmesine kefil olurum”¹⁵ sözü de iffetin önemine dikkat çekmektedir. Burada yeme, içme ve cinsellik konusunda iffet erdeminin gerekliliğine son din olarak da dikkat çekilmiş olması önem arz etmektedir.

Sonuç olarak erdemli olmak, bütün din ve kültürlerde tartışılmış, gerekliliği ve ne olabileceği konusunda çeşitli görüşler ve düşünceler üretilmiştir. İffet erdeminin yeme, içme ve cinsellik hususunda aklın öncülüğünde bir orta olma durumu olması öncelikli olarak insanların dikkatini çekmektedir. Ancak iffet, bir orta erdem olarak yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Diğer erdem alanlarında da iffet kendini göstermektedir. Aynı zamanda iffet erdemi, doğallık ile de zorunlu bir ilişkiyi beraberinde getirmiştir. İffetli olma, insani olmanın doğal bir sonucudur. İffetli olmanın yine yasallık ile de bağlantısı vardır ve bu bağlantı, zorunlu siyasal bir ilişki içerir. Her yasallık durumu, iffetin sonucu da olmayabilir. İffetin yasaklılık ile olan ilişkisi, yasalarla ve ahlakî kurallarla bağlantı içinde zorunluluğa, ayrıca bireyin hissettiği ve inandığı değerlere ve erdemlere bağlılığı oranında iradî eylem gerekliliği çerçevesinde gönüllülük ilişkisine dayanmaktadır. Ancak bu gönüllülük, bireyin, gönlünce erdemsizlik ve iffetsizlik eylemi gerçekleştirmesi için bir icazet anlamı taşımamaktadır.

Bildirimizi önermelerle dile getirecek ve bitirecek olursak; biz insan olarak, eylemlerimizde özgürce davranarak erdemli olmak gerekliliği noktasında, doğal olarak iffetli olmak, iffetsiz olmamak zorundayız. Yasallık bağlamında yasalar bize iffetli olmayı, iffetsiz olmamayı genellikle zorunlu kılar. İffetli olmak, iffetsiz olmamak, doğal bir zorunluluk ise “yasaklılık alanları” bize hukuki ya da gönüllü olarak iffetli davranmayı, iffetsiz davranmamayı, sonuçta da iffetli olmayı, iffetsiz olmamayı zorunlu kılar.

¹³ Nûr 24/33, 60.

¹⁴ Müsned, I, 389, 439.

¹⁵ Buhari, Hudud, 19, Rikak, 23; Tirmizi, Zühd, 61.

Kaynakça

- Kur'an-ı Kerim
Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, İstanbul, 1981.
Akarsu, Bedia, Mutluluk Ahlakı, İstanbul, 1994
Aristoteles, Nikomakhos'a Etik, Çev. Saffet Babür, Ankara, 2011.
Buhari, Muhammed b. İsmail, el-Camiu's-sahih, İstanbul, 1981.
Cevizci, Ahmet, Felsefe Sözlüğü, İstanbul, 1999.
Çağrı, Mustafa, "İffet", D.İ.A, İstanbul, 2000.
Kınalızade, Ali Efendi, Ahlak-ı Alai, İstanbul, ts.
Kranz, Walther, Antik Felsefe Metinler ve Açıklamalar, Çev. Suat Y. Baydur, İstanbul, 1994.
MacIntyre, Alasdair, Erdem Peşinde, Çev. Muttalip Özcan, İstanbul 2001.
Michale, Weithmann, Xanthippe ve Sokrates, Çev. Akın Kanat, İzmir, 2004.
Rıfat, Ahmet, Tasvir-i Ahlak, İstanbul, ts.
Tirmizi, Muhammed b. İsa, el-Camiu's-Sahih, İstanbul, 1981.

